

Népszabadság
2016. augusztus 24.

1956 ma Washingtonban

Dobozi István

Negyed évszázada élek Washingtonban, ahol magyar állampolgárként mindig élénk figyelemmel követtem a magyar–amerikai politikai kapcsolatok hullámzásait. Fokozott érdeklődéssel olvastam tehát Horváth Gábor cikkét ([USA: történelmi nem a kormánynak](#), augusztus 17.), amely a kétoldalú politikai kapcsolatokkal foglalkozik annak apropóján, hogy a washingtoni Woodrow Wilson Nemzetközi Kutató Központ – hivatalos magyar felkérés ellenére – nem vállalta, hogy fórumot biztosítson az 1956-os magyar forradalom 60. évfordulójára időzített tudományos konferenciának. Úgy érzem, hogy a szerző a kelleténél többet olvas bele ebbe a kétségtelenül magas szintű politikai nyomásra hozott döntésbe.

Mi a fontosabb? Az, hogy Washingtonban hol rendezik a tudományos tanácskozást, vagy az, hogy megtartják-e (akárhol) valóban tudományos tartalommal? (A washingtoni magyar nagykövet által összehívott évfordulós bizottság tagjaként tudomásom van arról, hogy a követség a téma legismertebb hazai és nemzetközi szakértőit – köztük Charles Gati amerikai professzort – kívánta meghívni a tanácskozásra.) A Wilson Center mellett több más alkalmas helyszín közül lehet választani a Potomac partján, köztük a főváros szívében lévő Kossuth Házat. Biztos vagyok benne, hogy a helyszín nem lesz akadály a tudományos fórum megtartásának.

A cikk kitér a magyar forradalom 50. évfordulója alkalmából tartott 2006-os amerikai „emlékévre”, hozzátéve, hogy a szocialista Gyurcsány Ferenc volt akkor a miniszterelnök. Kossuth Lajos legendás amerikai útja óta hazánkat még soha nem ünnepelték annyira, mint ebben az emlékévben, melynek főbb eseményeit a cikk is pontosan föleleveníti. Nagy megtiszteltetés és büszkeség volt számomra ezeken személyesen is részt venni.

A washingtoni ünneplést azonban még távolról sem hoznám kapcsolatba Gyurcsány Ferencel és kormányával. Minden fontos eseményben Tom Lantos demokrata képviselőnek, az amerikai kongresszus egyik legtiszteltebb, magyar származású tagjának a kezdeményező és szervező keze volt benne. Ráadásul Washington számára a magyar forradalom nevezetes évfordulója jó alkalmat szolgáltatott arra, hogy ’56-ot összekapcsolja az Irakban és Afganisztánban folyó amerikai „demokráciaépítéssel”. Szinte szürreális volt, ahogy a State Department-ben tartott ’56-os ünnepségen Condoleezza Rice külügyminiszter kiemelt vendégként köszöntötte az iraki és afgán nagykövetet, rámutatva, hogy Irak, Afganisztán és a magyar forradalom egy töről fakadtak és részei a szabadságért és demokráciáért vívott világméretű erőfeszítéseknek. Akkor még nem lehetett tudni, hogy tíz év múlva Irakból és Afganisztánból lényegében fiaskó lesz, s hogy a virágzó magyar–amerikai politikai kapcsolatok a mai alacsony szintre esnek vissza.

Ezzel kapcsolatban a szerző utal Szijjártó Péter és John Kerry közötti külügyminiszteri találkozók elmaradására. Ennél azonban többet mond az, hogy Orbán Viktor miniszterelnök – legalábbis a kétoldalú államközi kapcsolatok szintjén – de facto nemkívánatos személynek számított Washingtonban az elmúlt hat évben. Ez szinte példátlan két szövetséges és egymást barátinak tekintő ország esetében.

Az USA már 2010-ben döntött a magas szintű diplomácia mosolyszünetéről, a politikai kapcsolatszintre való lefokozásáról. Emellett Washington folyamatosan nyomás alatt tartotta az Orbán-kormányt, időnként nyilvánosan megleckéztetve a demokrácia hiánya, a jogállami fogyatékoságok és a korrupció miatt.

Washingtoni magánbeszélgetéseim alapján az amerikai hivatalos aggodalmakat így lehet összefoglalni: „orbáni túlzások” – demokráciahiány, populizmus, gyöngülő atlantista elkötelezettség, keleti különutasság és a „tekintélyelvűnek” tartott kormányzás regionális kisugárzása. Nem utolsósorban felelősnek tartják a magyar miniszterelnököt azért is, hogy – az általa meghirdetett „egy a zászló, egy a tábor” jelszava alatt – nem határolódott el határozottabban, időben és külső nyomás nélkül a szélsőjobbtól, hozzájárulva ezáltal ahhoz,

hogy egy korábban olyan nyíltan romaellenes és antiszemita szervezet, mint a Jobbik, az ország második legerősebb parlamenti pártjává váljon, amely ma már kormányzati szerepről álmodozik. Ezt a széles körben elterjedt amerikai narratívát sokan túlzottan leegyszerűsítettnek tekintik. Magam is. Szinte mindent a Fidesz és Orbán nyakába varrva, ez az értelmezés fölmenti a megelőző nyolc évben meglehetősen sikertelenül kormányzó MSZP-t a szélsőjobb látványos fölemelkedésének felelőssége alól. Valójában – matematikailag kimutathatóan – a Jobbik az MSZP (és az SZDSZ) által teremtett választói űrt foglalta el szinte egy az egyben.

Örülhet-e bárki annak, hogy az amerikaiak a legmagasabb szinten majdnem levegőnek nézik Magyarország miniszterelnökét és külügyminiszterét? Szerintem nem. Tavaly a Fehér Házban egy nem hivatalos beszélgetés keretében a Nemzetbiztonsági Tanács egyik vezetője és a State Department magyar ügyekért felelős hivatalnokja jelenlétében fölvettem a kérdést: „Miből gondolják, hogy az amerikai külpolitikai érdekek érvényesítése szempontjából eredményesebb, ha nem állnak szóba Magyarország törvényesen megválasztott miniszterelnökével, akinek az országénál nagyobb politikai súlya van az európai szintén? Miért nem mondja Obama elnök közvetlenül Orbán szemébe, hogy mi a gond, mit kellene másképpen csinálni, ahogy ez barátok és szövetségesek között oly természetes?” Az asztal amerikai oldalán kissé zavarodottan összenéztek, hogy ki válaszoljon a logikusnak tűnő kérdésre. Nem jött értékelhető válasz. Közben azért Washingtonba rendszeresen érkeznek kemény és puha diktátorok a világ minden tájáról.

Hát igen, nagyon hiányzik Tom Lantos a magyar–amerikai kapcsolatokból. 2008-ban bekövetkezett halála pótolhatatlan veszteség a kétoldalú politikai viszonyban. Meggyőződésem, hogy az nem állna a jelenlegi alacsony színvonalon, ha Lantos még élne. A magyar forradalom 60. évfordulóját is méltóképpen ünnepelnék Amerikában. Egy tudományos konferencia színhelye lenne a legkisebb probléma.

A szerző főtanácsadó, a Világbank volt vezető közgazdásza

*

Igaza van Dobozi Istvánnak, a néhai Tom Lantosnak hatása volt az amerikai–magyar kapcsolatokra és közvetve a magyar belpolitikára is. Például a Fidesz demonstrációiról azt követően tüntek el a Jobbiknak a nyilatkozat idéző, árpádsávos zászlói, hogy a Fidesz elnöke 2007 őszén Washingtonban találkozott a holokauszt túlélők képviselővel. Addig hibátlanul működött az „egy a tábor, egy a zászló” elv. Elfogadva, hogy a szocialista–liberális kormányokat is terheli felelősség a szélsőjobboldal előretöréséért, le kell szögezni, hogy az politikai jellegű. A Fidesz esetében ennél nyilvánvalóan többről, közös gyökerekről és együttműködésről van szó. Az külön kérdés, hogy az SZDSZ által hagyott választói űrt mennyiben töltheti be egy antiszemita, rasszista párt.

Az is igaz, hogy 2008 előtt az Egyesült Államokban jelentős illúziók éltek a liberális demokrácia terjeszthetőségéről. A rendszerváltás idején Budapesten szolgált nagykövet, Mark Palmer 2003-ban könyvet is írt ezzel a címmel: Az igazi Gonosz tengelyének megtörése: Hogyan döntsük meg a világ utolsó diktátorait 2025-re. Ugyanez a Mark Palmer nem sokkal 2013 elején bekövetkezett halála előtt eljátszott azzal a gondolattal, hogy vissza kellene hozni az Amerika Hangja magyar adását... George W. Bush elnöksége idején az amerikai külpolitikában valóban Közép-Európát, ezen belül Magyarországot hozták fel példának: idáig is el lehet jutni az értelmes reformokkal. Dobozi István szerint 2006-ban még nem lehetett tudni, hogy Irakból és Afganisztánból lényegében fiaskó lesz. Így van, de Magyarországról sem.

Naivitás azt feltételezni, hogy Barack Obama elnök egy személyes találkozón meg tudná győzni Orbán Viktort a jogállamiság, a sajtó- és vallásszabadság visszaállításáról, a civil szervezetek társadalmi fontosságáról, a fékek és ellensúlyok rendszerének hosszú távú hasznáról. Dobozi István is tudja, hogy Hillary Clinton külügyminiszterként tett erre kísérletet, azt is, milyen eredménnyel. Azt egyikünk sem tudhatja, mit szólna Tom Lantos a mai magyar állapotokhoz, de annyit megengedek magamnak, hogy ideírjam: értené a Veritas Intézet, a Hóman-szobor vagy a Szabadság téri emlékmű üzenetét, és aligha értené, mit keres a Krím bekebelezése után Orbán Putyin karjaiban.

Horváth Gábor

@2016 Népszabadság